

Одержано редакцією 3.12.2014
 Прийнято до публікації 25.12.2014

Аннотація. Темченко А.И. Семантика счёта: концепт «первый» в мифологических представлениях украинцев (на материале заговоров). В статье рассмотрены отдельные аспекты мифологии счёта, соотносимого с его началом. В отличие от остальных мифологических текстов в заговорах считаются невидимые объекты (телесные органы), что служит способом магического упорядочивания и правильного размещения. В этом аспекте знаковым выступает концепт «первый», который возглавляет мифологическую иерархию числа, поэтому символизирует силу. С понятием первого соотносятся пространственные, временные и социальные парадигмы, а также статусные персонажи языческого пантеона и христианские святые.

Ключевые слова: мифология, семантика, заговор, число.

Summary. Temchenko A. Semantic of numeration: concept «pershyi»/«first» in mythological opinions of Ukrainians (on materials of healing spells). The article deals with analysis of some aspects of mythology of counting. The author pays his attention to such mythical texts as spells include invisible objects or physical bodies that serve as a method of regulation and correction order. The author accents on the conception of the «first», that is on the head of mythical hierarchy of numbers. The «first» is also a symbol of power, influence. The meaning of the «first» is often compared with temporary, space and social paradigms and with persons of consequence of pagan pantheon and Christian saints. The symbolic of the «first» as the most powerful is often used with numerous the «one». The using of the structural form of the «first» means permanent renovation of counting. The semantic meaning of the first in this case has a broad numerous meaning because the «first» is not only the starting point. The author comes to the conclusion that first is also a top of mythical meanings. The mythic symbol of the first means something that is created by higher powers. But the «first» is not Creator but the first is associated with ancestor, forefather.

Key words: mythology, semantic, healing spells, number.

УДК 94(492)“15”

С. А. Ковбасюк

РЕФОРМАЦІЯ І ПОПУЛЯРНА КУЛЬТУРА: РЕФОРМА ПОПУЛЯРНОЇ ПРОПОВІДІ ТА НАРОДНИХ СВЯТКУВАНЬ У НІДЕРЛАНДАХ XVI ст.

У статті проаналізовано причини, шляхи і методи реформи двох складових популярної культури в Нідерландах XVI ст.: популярної проповіді та народних святкувань. Було зроблено спробу прослідкувати перебіг реформи від перших «проектів» гуманістів до практик реформаторів та, згодом, законодавчого оформлення реформи.

Ключові слова: Реформація, популярна культура, Гуманізм, популярна проповідь, народні святкування.

Постановка проблеми. Дві великі кризи, які пережили Нідерланди в XVI ст. – криза релігійна, що розпочалась із поширенням реформаційних ідей на теренах країни та криза політична, спричинена зростаючим невдоволенням методами управління Габсбурзької монархії, і яка зрештою вилилась в національно-визвольну боротьбу Нідерландів (1568–1648), не могли не позначитись на популярній культурі та ставленні до неї різних прошарків суспільства. Нові суспільно-політичні та релігійні умови, створені в умовах кризи, були свідченням і значних світоглядних змін, а звідси – й необхідності перегляду всієї культурної парадигми. В даній статті ми зосередимось саме на аналізі систематичних намагань деяких освічених кіл нідерландського суспільства, спрямованих на зміну цінностей і світогляду решти населення, задля їх «виправлення» або «поліпшення» [1, 221]. Ці намагання відомий англійський культуролог та історик П. Берк запропонував називати «реформою популярної культури», наголошуючи при цьому на неоднорідності даного «реформаторського» руху в різних країнах, що, тим не менш, не заважає бачити реформу популярної культури як певну цілісність [1, 221–222].

Ми зупинимось лише на двох аспектах реформи популярної культури в Нідерландах: «реформі» популярної проповіді та реформуванні народних свят, розпочаті гуманістами та продовжені діячами Реформації, та, зрештою державою. Ці два аспекти були вибрані нами

не випадково, адже в основі бажання їх реформувати лежав один і той же імпульс, яким керувалися освічені кола нідерландського суспільства: відокремити профанне від святого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Якщо таким наслідком Реформації, як іконоборський рух та боротьба проти використання в релігійних практиках реліквій та мощів присвячена значна кількість наукових досліджень [2; 3], то ні популярна проповідь, ні реформування свят ще не ставали предметами спеціальних досліджень. До аналізу окремих аспектів цих проявів реформи популярної культури зверталися такі вчені як П. Берк [1], Г. Ремер [4], Г. Де Бона [5], Г. Вейт [6].

Мета даної роботи полягає в комплексному дослідженні шляхів і методів реформування популярної проповіді та народних свят від «проектів» реформи, запропонованими у своїх літературних творах «християнськими» гуманістами, до риторики та практик реформаторів, спрямованих проти вищезгаданих проявів популярної культури в ранньомодерних Нідерландах. Також ми спробуємо провести паралелі з аналогічними процесами, що мали місце в інших країнах Європи, зокрема в Німеччина та Франції, де Реформація набула значного поширення, і з якими у Нідерландів були тісні культурні та політичні зв'язки.

Виклад основного матеріалу. Одними з перших про необхідність змін в сучасних їм популярних практиках висловились гуманісти. Низка явищ популярної культури, що стали частиною релігійного життя, були засуджені як «язичницькі звичаї» та як прояв Глупоти вже в кінці XV ст. німецьким гуманістом С. Брантом в «Кораблі дурнів» [7, 96–100, 204–205]. Однак найбільш послідовно з «язичницькими звичаями» в релігійних практиках борювався найбільш відомий та впливовий з нідерландських гуманістів Еразм Роттердамський (1469–1536). Прагнучи повернення до ранньохристиянської чистоти в релігії, Еразм не зупинився лише на очищенні Святого Письма від перекладацьких помилок св. Ієроніма, але й приклав усі зусилля до «очищення» літургійних практик. Саме тому гуманіст звернувся до критики популярної проповіді, як форми її викладу, так і змісту. В «Похвалі Глупоти» (1509) Еразм так описує проповідників: «Який комедіант або майданний крикун зможе зрівнятися з ними, коли вони просторікують з кафедри, сміхотворно наслідуючи прийомам та манері давніх риторів? Боже безсмертний, як вони жестикулюють, як вони вправно підвищують голос, як пускають трелі, як маніряться, як кривляються, як завивають на різні лади!» [8, 123].

В іншому своєму творі «Ecclesiastae» (1535) Еразм знову наголошує, що добрий проповідник має впливати на своїх парафіян не надмірними кривляннями та блюзнірським жестикулюванням, але головним чином словами, і навіть не стільки словами, скільки справами («non immodica distorione vultus, non scurrili corporis gesticulatione, sed potissimum verbis, nec tam verbis, quam rebus») [9, 478]. Мішенню для нападок Еразма стало не тільки «ораторські прийоми» проповідників, але і зміст самої проповіді. Ще в «Похвалі Глупоти» гуманіст зауважує, що «послухавши всі ці проповіді, хочеться присягнути, що їх автори навчались своєму мистецтву у майданних балакунів, хоча до останніх їм все-таки далеко» [8, 127]. Еразм звинувачував таких народних проповідників, що «почавши бесіду про піст, вони перераховують дванадцять знаків Зодіаку, а розмірковуючи про віру, починають розповідати про квадратуру кола» [8, 124], змішуючи в такий спосіб світське наукове або псевдонаукове знання з питаннями духовності та релігійності.

Не меншого осуду від гуманіста дістали прийоми, які використовували проповідники, щоби змусити своїх парафіян плакати чи сміятися під час проповіді виключно заради самого драматичного ефекту. Так, Еразм наводить приклад проповідника Роберта з Лечче, який під час банкету хвалився, що зможе своєю проповіддю змусити свої парафіян заплакати тоді, коли йому заманеться [9, 471]. На що один з гостей підняв Роберта на сміх, запевнивши, що той зможе довести до сліз хіба найдурніших жінок чи малих дітей, проповідник запропонував гостю побитися об заклад, що доведе того до сліз під час своєї наступної проповіді. Наступного дня під час проповіді Роберт почав скликувати від імені Бога: «О серце, більш тверде за залізо, о серце більш тверде за діамант! Залізо плавиться від вогню, діамант пом'якшується кров'ю цапа: а я, що я маю зробити, бо не можу тебе пом'якшити настільки, щоби ти пролив хоч одну сльозинку!» («O cor plus quam ferreum, o cor adamante durius, ferum igni liquescit, adamas sanguine hircino vincitur, ego cum nihil non faciam, non possum ex te vel unam extundere lacrymulam!») [9, 471]. Він повторював цю фразу багато разів, підвищуючи голос, і в такий спосіб довів усіх парафіян до сліз, включаючи того чоловіка, з яким

побився об заклад. Побачивши, що той плаче, Роберт скрикнув «Я виграв!», а його парафіяни були впевнені, що той продовжує говорити від імені Бога, якому таки вдалося пом'якшити їх серця [9, 471].

Те, що подібні випадки у XVI ст. були поширеним явищем, говорить той факт, що не лише Еразм засуджував таку блюзнірську театральність. Французький гуманіст та типограф Анрі Етьєн II (1528–1598), палкий прихильник Еразма та його «Мистецтва проповіді», в своєму творі «Апологія Геродота» (1566), який він видав після багатолітніх подорожей Європою – Італією, Нідерландами, Англією [10, 56], також звертається до критики популярної проповіді та проповідників. Етьєн був кальвіністом-неофітом, що додавало його полеміці більшої гостроти, ніж це було у Еразма. Окрім звинувачень у викривленні і неправильному тлумаченні Святого Письма, типового явища для кальвініста щодо католиків, Анрі Етьєн гостро критикує практику вживання *exemplar* – «прикладів», тобто коротких розповідей, що приймалися за істинні та призначалися до включення в промову, і, як правило, в проповідь з метою дати слухачам спасенний урок [11, 302]. Зазвичай в такому «прикладі» стається певне чудо, а саме: за словами відомого російського історика та культуролога А. Гуревича, який присвятив одну із своїх праць дослідженню *exemplar*, завдяки «прикладу» відбувається «вторгнення сил іншого світу – добрих чи злих – у світ людей, які порушують хід людського часу та виривають їх (героїв «прикладу» – С. К.) із рутини повсякдення» [11, 303]. Ці «приклади» є свідченням народної релігійності, повсякденних практик та побутової свідомості.

Звернемо увагу на той факт, що для гуманістів і, особливо, для реформаторів народна релігійність дорівнювала «папським забобонам» [12, 130], і, звідси – язичництву, якому немає місця в християнському суспільстві і яке має бути викоринене. Саме тому Анрі Етьєн вдається до розлогої критики одного із найстаріших звичаїв у складенні проповідей – проти додавання в них *exemplar*, які він називає «казками, легендами та іншою поганю, якою [проповідники] начиняють свої настанови та проповіді» («Des contes qu'on prenoit es legends, et d'autres telles drogues dont aussi estoient farcis leurs preches ou sermons») [13, 193]. Збірником таких казок Етьєн називає і відому «Золоту легенду» Якоба Воррагінського [13, 193], і «Про подібність між св. Франциском та Ісусом Христом» («Des conformitez de S. Francois avec Jesus Christ»), в якій, як іронічно зауважує Етьєн, «воскресіння мертвих було справою настільки ж звичною для учнів св. Франциска, як випити келих вина» [13, 202].

Проте не тільки гуманісти та реформатори вдавалися до засудження низки елементів популярної проповіді. Ще в 1516 році під час 11 сесії П'ятого Латеранського собору наголошувалось на тому, що проповідник має відкинути небіблійний матеріал, усілякі історії про чудесні зцілення тощо, проповідуючи виключно Євангеліє для спасіння своїх парафіян, уникаючи «усіляких страхів, погроз та інших поганих речей, які нібито мають статися» [14], бо коли «ці проповідники розповсюджують таку суміш з оман та помилкових думок, що ґрунтуються на неправдивих свідченнях та сумнівних чудесах, парафії віддаляються їхніми проповідями від вчення та заповідей Католицької церкви» [14].

Ті ж настрої панували в Церкві і перед самим Тридентським собором. Так, Джан Маттео Джиберті (1495–1543), єпископ Верони, один із найпалкіших прибічників внутрішньої реформи Католицької церкви, засуджував проповідників, які «розповідають нісенітницю та бабські казки у блазенському стилі, примушуючи парафіян реготати» [1, 225].

Підводячи попередні підсумки, зазначимо, що рух за реформу популярної проповіді, розпочатий гуманістами, був підтриманий як в католицькому, так і в реформаторському таборі, не дивлячись на різність їх мотивів: якщо Католицька церква прагнула внутрішніми реформами повернути чистоту католицьких релігійних практик, то протестанти бажали очистити віру від «папських забобонів», до яких вони відносили як вчення Католицької церкви, так і залишки «язичництва», які були неодмінними елементами популярної релігійності.

Не менш важливим етапом реформи популярної культури стало реформування народних святкувань, що, як і у випадку з популярною проповіддю, почалося із закидів гуманістів. Хуан Луїс Вівес (1492–1540), нідерландський гуманіст іспанського походження, в книзі «Настанови жінці-християнці» (1523) пише так: «Якщо говорити про святкові дні, урочистості та бенкети, то я не знаю які настанови давати християнам щодо цих звичаїв, гірших за поганські» [15, 136].

Найбільшого осуду з боку гуманістів зазнавали кермеси – річниці присвячення церкви певному святому. Як і більшість релігійних свят, кермеси на початку XVI ст. перетворилися на напівсвітські святкування, ставши скоріш приводом до гулянь, пиятики та інших надмірностей [16, 98]. Еразм Роттердамський в діалозі «Вбогі багачі» дає опис святкування кермеси св. Антонія: «Завтра все село загримить бенкетами, танцями, іграми, суперечками, бійками... Так у давні часи шанували свого Вакха язичники» – підсумовує гуманіст [17, 244].

Негативні настрої гуманістів щодо подібних популярних святкувань поділяли й художники. Невипадково, що саме із середини XVI ст. нідерландські майстри неодноразово звертаються до зображень свят, зокрема кермес, відтворюючи усі види народного «дозвілля» у ці дні: сутички, надмірність у споживанні їжі та алкоголю, танці, театральні вистави тощо (див. картини П. Бальтена «Клухт про фальшиву воду», П. Брейгеля Старшого «Кермеса на день св. Георгія», «Вино на день св. Мартіна»). «Селянам подобаються такі свята, коли вони танцюють, стрибають та напиваються як тварини» («Die boeren verblyen in sulken feesten / Te dansen, springhen en droncken als beesten») – підсумовує Ф. Хогенберг у вірші під гравюрою «Хобокенська кермеса» за рисунком П. Брейгеля Старшого.

Те, що критика гуманістів та близьких до них художніх кіл була небезпідставною, засвідчують багаторазові спроби центральної влади – Габсбургів – обмежити проведення кермес. Так, у 1531 р. своїм наказом Карл V спробував обмежити проведення кермес лише одним днем – безуспішно [18, 170]. Його спадкоємець – Філіп II – також зробив свій вклад у справу реформи популярної культури. Наказом від 2 вересня 1588 р. Філіп встановив, що кермеси мають проходити в один і той же день по всьому графству [18, 170–171].

Що ж до реформаторів, то їх зусилля в тій самій справі реформи популярних святкувань, як кермес, так і карнавалів, також заслуговують уваги. Ще в 1521 р. в памфлеті «До християнського дворянства німецької нації» М. Лютер (1483–1546) писав, що «Треба було б повністю скасувати чи, в крайньому випадку, скоротити ювілейні роки, свята на честь святих та заупокійні меси, адже, як ми бачимо, їх перетворили на глузування та святкують виключно заради грошей, переїдання та пиятик» [19, 53]. Трохи далі Лютер знову розвиває ту ж саму думку: «Нехай будуть скасовані усі свята, окрім неділі. Якщо ж забажають зберегти свято Богородиці чи Великих Святих, нехай перенесуть їх всі на неділю чи ж святкують лише вранці, під час меси; а потім нехай весь день буде робочим днем. Підставою для цього є те, що [свято] супроводжують пиятики, [азартні] ігри, гультяйство та усілякі гріхи; внаслідок чого ми більше гніваємо Бога в Святі Дні, ніж у будні» [19, 55–56].

Інший німецький реформатор та гуманіст Томас Наогеорг (1508–1563) присвятив один із розділів своєї книги «Папістське королівство» («Regnum Papisticum», 1553) розвінчання усіх свят католицького церковного календаря як «ідолопоклонницьких та язичницьких» [12, 130]. Так, про розваги карнавального часу він відгукується наступним чином: «Коли ж настає приємний час Масляної / Та наближаються вже жорстокі дні Посту / І старі, і молоді стають настільки ж навіженими, як і гості на бенкеті Бахуса... Все дозволено та до всього вдаються, не проходячи повз ніякої насолоди... А головує той, хто зможе вигадати найдурніші ігри» [12, 137–138].

Реформатори не обмежувались виключно нарративним засудженням популярних святкувань. Андреас Осіандер (1498–1552), який був проповідником в Нюрнберзі та активно впроваджував там ідеї Реформації, домігся скасування проведення там карнавалу – традиційного для Нюрнберга «Schembartlauf» з 1525: ця заборона тривала до 1539 р. [20, 19]. Коли 1539 р. міська Рада знову дозволила провести «Schembartlauf», святкування закінчилось нападом на дім Осіандера, якому містяни прагнули помститися за заборону гулянь, що, в свою чергу, призвело до остаточної заборони проведення Карнавалу в Нюрнберзі [21, 237–240].

Стрімке поширення ідей Реформації в Нідерландах та, врешті, перетворення протестантизму на «офіційну» релігію шойно утвореної Республіки Об'єднаних Провінцій Нідерландів (1581 р.) визначило наперед вектор державної політики в щодо популярної культури, та, зокрема, народних святкувань. Доккумський синод 1591 р. засудив «скликання молодих людей за допомогою дзвонів, спорудження «травневих дерев», розвішування на них гірлянд, спів плотських пісень і водіння хороводів» [22, 58]. Перелік заборон був доповнений вже на Девентерському Синоді 1602 р., коли постановили заборонити: «вистави на Масляну, «травневі дерева», «танці з мечами», змагання лучників на свято Трійці чи в не-

ділю, приготування гусей [23, 158–159] та інші язичницькі звичаї, через які процвітає пияцтво та інші гріхи» («vastenavontspelen, meibieren, sweertdansen, papegoischeten op Pinxsterdagen offte Sondagen, gansetrecken ende diergelijke ijdelheiden, die tot dronckenschap ende andere sonden gedijen») [22, 258].

Таким чином можна говорити, що, рух за реформування популярних свят, який почався із закликів гуманістів та реформаторів, отримав і законодавче оформлення, як в католицьких Нідерландах (зусиллями Карла V та його сина Філіпа II), так і в протестантській Республіці Об'єднаних Провінцій.

Висновки. Реформа популярної культури в Нідерландах, започаткована на початку XVI ст., торкалася багатьох елементів народного життя та світобачення. Гуманісти, реформатори та діячі Контрреформації виступали за «очищення» популярної проповіді від ехемпла, від розповідей про чудеса, від гримас та жестукування проповідників, які намагались викликати у своїх парафіян сміх чи сльози, замість того, щоби обмежитись проповідуванням Євангелія в стриманій манері. Так само інтелектуали, реформатори і навіть державні діячі і той же час намагались заборонити та викоринити надмірності народних святкувань та пов'язані з ними традиції, що трактувалися і католиками, і реформаторами як «язичницькі». Наслідки всіх цих зусиль, тим не менш, стали очевидними в Нідерландах та інших європейських країнах лише в XVII–XVIII ст. в епоху Просвітництва та, за виразом Р. Мюшембле, «репресії популярної культури».

Список використаної літератури

1. Берк П. Популярна культура в ранньомодерній Європі / П. Берк. – К. : УЦКД, 2001. – 376 с.
2. Deyon S. Les casseurs de l'ete 1566. L'iconoclasme dans le Nord / S. Deyon, A. Lottin. – Lille : Presses Universitaires de Septentrion, 2013. – 298 p.
3. Wandel L. P. Voracious Idols & Violent Hands. Iconoclasm in Reformation Zurich, Strasbourg and Basel / L. P. Wandel. – Cambridge : Cambridge University Press, 1999. – 210 p.
4. Remer G. Humanism and the Rhetoric of Toleration / G. Remer. – University Park : Pennsylvania State University Press, 1996. – 318 p.
5. De Bona G. Fulfilled in Our Hearing : History and Method of Christian Preaching / G. De Bona. – Costa Mesa : Paulist Press, 2005. – 228 p.
6. Waite G. K. Reformers on Stage. Popular Drama and Religious Propaganda in the Low Countries of Charles V, 1515–1556 / G. K. Waite. – Toronto : University of Toronto Press, 2000. – 368 p.
7. Brant S. The Ship of Fools / S. Brant. – New York : Dover Publications, Inc., 1944. – 410 p.
8. Роттердамский Э. Похвала Глупости / Э. Роттердамский. – М. : Эксмо, 2007. – 640 с.
9. Erasmus Roterodami. Ecclesiastae: sive de ratione concionandi. Libri Quatuor. – Lipsia : Libraria Weidmannia, 1820. – 746 p.
10. The Rushton M. Dorman. Library sale catalogue (1886) : The Study of the Dispersal of a Nineteenth-Century American Private Library. – Edwin Mellen Pr., 2001. – Vol. I. – 496 p.
11. Гуревич А. Я. Избранные труды. Культура средневековой Европы / А. Я. Гуревич. – С.Пб. : Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2007. – 544 с.
12. Naogeorgus T. Regnum Papisticum / T. Naogeorgus. – Basel, 1553. – 303 p.
13. Estienne H. Apologie pour Herodote / H. Estienne. – Paris : Isidore Liseux, Editeur, 1879. – Т. II. – 503 p.
14. Fifth Lateran Council 1512–1517 A. D. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.papalencyclicals.net/Councils/ecum18.htm>.
15. Vives J. L. The education of a Christian woman: a sixteenth-century manual / J. L. Vives. – Chicago : The University of Chicago Press, 2000. – 343 p.
16. Stridbeck C. G. Combat between Carnival and Lent by Pieter Bruegel the Elder : An Allegorical Picture of the Sixteenth century / C. G. Stridbeck // Journal of the Warburg and Courtauld Institutes. – 1956. – Vol. 19, No. 1/2. – P. 96–109.
17. Роттердамский Э. Разговоры запросто / Э. Роттердамский. – М. : Художественная лит., 1969. – 703 с.
18. Muchembled R. Culture populaire et culture des elites dans la France moderne (XVe – XVIIIe siecle) / R. Muchembled. – Paris : Flammarion, 1978. – 402 p.
19. Лютер М. Время молчания прошло. Избранные произведения 1520–1526 гг. / М. Лютер. – Х. : Око, 1994. – 352 с.
20. Kinser S. Presentation and Representation : Carnival at Nuremberg, 1450–1550 / S. Kinser // Representations. – 1986. – № 13. – P. 101–141.
21. Roller H. U. Der Nurnberger Schembartlauf. Studien zum Fest – und Maskenwesen des spaten Mittelalters / H. U. Roller. – Volksleben, Bd. 11. – Tubingen 1965. – 263 s.
22. Reitsma J. Acta der provinciale en particuliere synoden (1608) / J. Reitsma. – Groningen : J. B. Walters, 1898. – 446 p.
23. Традиція приготування гусей на день св. Мартіна до цього вже засуджувалась Т. Наогеоргом в «Папістському королівстві» [12].

Одержано редакцією 10.11.2014
 Прийнято до публікації 25.12.2014

Анотація. *Ковбасюк С.А. Реформація и популярная культура: реформа популярной проповеди и народных празднеств в Нидерландах XVI в.* В статье проанализированы причины, пути и методы реформы двух составляющих популярной культуры Нидерландов XVI в.: популярной проповеди и народных празднеств. Была совершена попытка проследить ход реформы от первых «проектов» гуманистов до практик реформаторов и, впоследствии, законодательного оформления реформы.

Ключевые слова: Реформація, популярная культура, Гуманизм, популярная проповедь, народные праздники.

Summary. *Kovbasiuk S. The Reform and the Popular Culture: the reform of the popular preaching and popular festivities in the 16th century Netherlands.* Transformation of social, political and religious environment taking place in 16th century in the Netherlands facilitated profound changes in the cultural paradigm established in the Dutch society. These changes were epitomized by the initiatives undertaken by the intellectual strata of the Dutch society, who aspired to «refine» the popular culture by the means of transformation or elimination of some of its components. In historiography this so called «refinement» is commonly referred to as «the Reform of Popular Culture». It originated in the works of humanists and was appended and extended in the practices and narratives created by the reformers and apologists of the Counter-Reformation. This article focuses two aspects of the Reform of Popular Culture: reforms in popular sermons and festivities. Humanists, reformers and adherents of the Counter-Reformation argued that popular preaching should be refined from exempla, tales of miracles, exuberant grimaces and body language designed mainly to provoke tears and laughter rather than to preach virtues of the Gospel in humility. In the same manner, intellectuals, reformers and even public leaders aspired to proscribe and root out excesses of public festivities and related traditions decried both by the Catholics and reformers as «pagan». However, the outcome of these endeavours had become noticeable in the Netherlands and the other European countries only in the age of Enlightenment and «Repression of the Popular Culture».

Key words: the Reform, popular culture, Humanism, popular preaching, popular festivities.

УДК 94(477)“15/16”+055.2

A. A. Kotichenko

MYKOLA KYSIL: PERSONALITY ASPECT OF THE HISTORICAL PORTRAIT OF THE HEAD OF CHERKASY COUNTY

Анотація. *Котиченко А.А. Микола Кисіль: історичний портрет черкаського старости.* Стаття присвячена біографічній довідці та частково діяльності колоритної постаті Черкаського старости та брата відомого Брацлавського воєводи Адама Киселя – Миколи, який обіймав посаду упродовж 1649–1651 рр. Біографічні відомості про шляхтича доповнені уривчастю інформацією про його посадові повноваження та діяльність. Крім того акцентовано на особистих якостях «сарматського характеру» вдачі Миколи Григоровича.

Ключові слова: староста, шляхта, Микола Кисіль, Річ Посполита, Черкаське староство.

The problem of the paper. In order to develop understanding of the diversity of human life and historical science, social historians and scientists require research on a wide range of outstanding personalities, their lives and relations. One of such aspects is a regional or local history. Regional history is a method where scientists learn about the history or some aspects of various countries or territories during the same time span and then compare the common aspects.

The topicality of the research. The lack of wise and talented statesmen always was important for modern Ukrainian state, but especially actual is for nowadays. One of such outstanding but unknown in modern Ukraine personalities is the personality of Mykola Kysil who was the head of Cherkasy county and the brother of famous Adam Kysil. The actuality of the article is also stipulated by the lack of Ukrainian regional (local) research on the Mykola Kysil. His influential posts and reputation made a unique individual who most poignantly faced the dilemma posed by relations between Poland and Ukraine.

The purpose of the article is to make an attempt to represent and illustrate the personality of Mykola Kysil and to reconstruct his political and diplomatic career. The original impulse of the work is